

Οι ιδιωτικές εκφράσεις ως εθνικές ιδιότητες της γλώσσας
με βάση τις συντακτικές αλλαγές στα ελληνικά, γεωργιανά και ρωσικά

Svetlana Berikashvili
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

University of Granada
4th EENS Congress
10 September 2010

Τα χαρακτηριστικά των ιδιωτισμών

- α) Οι ιδιωτισμοί είναι αμετάβλητες σημασιολογικές μονάδες.
- β) Οι ιδιωτισμοί μπορεί να είναι μεμονωμένες λέξεις, φράσεις, αλλά και ολοκληρωμένες προτάσεις.
- γ) Η σημασία των ιδιωτισμών δεν ισούται με το άθροισμα των σημασιών των συστατικών τους και – κυρίως στην περίπτωση των μονολεκτικών ιδιωτισμών – δεν εξάγεται κανονικά.

Κατευθύνσεις

το λεξικό πλαίσιο
των ιδιωτισμών
και η απόδοσή
τους σε άλλες
γλώσσες

το συντακτικό ρόλο
των ιδιωτισμών
στον σχηματισμό
της πρότασης

Σώματα κειμένων

- 1) Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας (ΕΘΕΓ), βλ. <http://hnc.ilsp.gr/find.asp>;
- 2) Εθνικό Σώμα Ρωσικής Γλώσσας, βλ. <http://ruscorpora.ru/search-main.html>;
- 3) Πρόγραμμα TextSTAT - Simple Text Analyse Tool, βλ. <http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/textstat/>, μέσω του οποίου ετοιμάστηκε σώμα λογοτεχνικών κειμένων από την Pf. I. Lobzhanidze

Ομάδες των ιδιωτισμών από τη λεξική άποψη

1. πλήρως αντίστοιχες φρασεολογικές μονάδες τόσο στο φρασεολογικό, όσο και στο εννοιολογικό επίπεδο

Π.χ. *βγάζω την ψυχή κάποιου* - *სულს წაღება* - *душу вынуть*

ανοίγω την καρδιά μου σε κάποιον - *გულს გახსნა, გაღამლა* - *открыть кому-нибудь сердце*

2. επιμέρους αντίστοιχες φρασεολογικές μονάδες στο δομικό και σημασιολογικό επίπεδο

Π.χ. *ό,τι τραβάει η ψυχή κάποιου* - *რაც სურს სულსა და გულს* (ό,τι επιθυμεί η ψυχή και η καρδιά) - *что тебе душе угодно* (ό,τι επιθυμεί η ψυχή σου),

δε μου κάνει καρδιά - *არ მიმოწევს გული* (δεν προωθεί η καρδιά μου) - *сердце не лежит к чему-либо* (*кому-либо*), *душа не лежит к чему-либо* (*кому-либо*) (δεν κείται η καρδιά ή η ψυχή για κάτι ή κάποιον)

Ομάδες των ιδιωτισμών από τη λεξική άποψη

3. φρασεολογικές μονάδες που δεν έχουν αντιστοιχίες σε άλλες γλώσσες

Π.χ. *εν βρασμώ ψυχής, σου κάνει την καρδιά περιβόλι, με μισή καρδιά*

4. φρασεολογικές μονάδες που αντιστοιχούν σε ό,τι αφορά τα συστατικά τους, αλλά το νόημα τους είναι εντελώς διαφορετικό

Π.χ. *η καρδιά μου χοροπηδάει* (με έννοια - χαίρομαι πολύ) - *გული აბობნობდა* (με έννοια – νευριάζομαι) – *сердце выпрыгивает* (με έννοια – φοβάμαι ή χαίρομαι)
η καρδιά μου πετάει (με έννοια – έχω διάθεση ερωτική) - *გული გაფრენას არის* (με έννοια - τρελαίνομαι), στη ρωσική γλώσσα δεν έχουμε αυτό το ιδιωτισμό, ωστόσο θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε την επιμέρους αντίστοιχο ιδιωτισμό: *полет души* (λέξη προς λέξη: το πέταγμα ψυχής, με έννοια – χαρά της δημιουργίας)

Υποκατάσταση της λέξης *ψυχή* με τη λέξη *καρδιά*

1. όταν η λέξη *ψυχή* της γλώσσας-πηγής, δηλαδή της ελληνικής στη γεωργιανή αντικαθίσταται με τη λέξη *καρδιά*, ενώ στην ρωσική φυλάσσεται η λέξη *ψυχή*

Π.χ. *βάζω κάποιον στην ψυχή μου* - *ვობძებს გულში ჩადება* (βάζω κάποιον στην καρδιά μου) - *чеў-მო образ в душе* (έχω την εικόνα κάποιου στην ψυχή)

2. όταν η λέξη *ψυχή* σε μια γλώσσα-στόχο φυλάσσεται, ενώ στην άλλη έχουμε δύο φράσεις και με τη λέξη *ψυχή* και με τη λέξη *καρδιά*

Π.χ. *βγάζω την ψυχή κάποιου* - *სულის წაღება ή გულის წაღება* (βγάζω την ψυχή κάποιου ή βγάζω την καρδιά κάποιου) – *душу вынуть* (βγάζω την ψυχή κάποιου)

Υποκατάσταση της λέξης ψυχή με τη λέξη καρδιά

3. όταν στη γλώσσα-πηγή έχουμε δύο φράσεις και με τη λέξη ψυχή και με τη λέξη καρδιά, ενώ σε μια από τις γλώσσες-στόχους, σε περίπτωση μας, στη γεωργιανή χρησιμοποιούνται και τα δύο συστατικά μαζί

Π.χ. *ό,τι τραβάει η ψυχή κάποιου ή ό,τι τραβάει η καρδιά κάποιου* - *რაც სურს სურსა და გულს* (ό,τι επιθυμεί η ψυχή και η καρδιά) – *что твоё душе угодно ή что угодно твоему сердцу* (ό,τι επιθυμεί η ψυχή σου ή ό,τι επιθυμεί η καρδιά σου)

4. όταν στη γλώσσα-πηγή και σε μια από γλώσσες-στόχους έχουμε δύο εκφράσεις και με τη λέξη ψυχή και με τη λέξη καρδιά, ενώ στην άλλη γλώσσα-στόχο έχουμε την έκφραση μόνο με τη λέξη καρδιά

Π.χ. *γελάω με την καρδιά ή γελάω με την ψυχή* - *გულთა ვიხარებ* (γελάω με την καρδιά) – *смеяться от души ή смеяться всем сердцем* (γελάω με όλη την ψυχή ή γελάω με όλη την καρδιά)

Καθολικά των διάφορων γλωσσών

η τοποθέτηση
L₁ Preposition
της πρόθεσης
L₂ Preposition
πριν ή μετά
L₃ από τη λέξη
Postposition
που
προσδιορίζει

η γραμμική
L₁ (VSO → SVO)
διατάξη του
L₂ (ΟΚΟ) (VSO)
πρόθετου (O)
L₃ Ρήματος (V) και
Αντικείμενου (O)

η τοποθέτηση
L₁ = AttM + N
του επιθετικού
L₂ = AttM + N
προσδιορισμού
L₃ πριν ή μετά
από το
ουσιαστικό που
προσδιορίζει

πήγε η ψυχή στην Κούλουρη

$L_1 (V + S + AM_{prepos.})$

```
graph TD; L1["L1 (V + S + AM_prepos.)"] --> L2["L2 (S + V + AM_prepos)"]; L1 --> L3["L3 (S + AM_postpos + V)"];
```

$L_2 (S + V + AM_{prepos})$

$L_3 (S + AM_{postpos} + V)$

Η ψυχή του Ίβκοβιτς, βέβαια, πήγε στην Κούλουρη.

(ΔΡΥΜΩΝΑΣ Η., Χ.Κ. Τεγόπουλος Εκδόσεις, Α.Ε. (ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ), 1999/02/18).

$$L_1 (S+Att+A+V+AM_{prepos}) = X_{s+(V+AM_{prepos})+Att+A}$$

$$L_2 (S+Att+A+V+AM_{prepos}) = X_{s+(V+AM_{prepos})+Att+A}$$

$$L_3 (O+S+A+AM_{postpos}+V) = X_{s+(AM_{postpos}+V)+O+A}$$

Ιδιωτισμός

η ψυχή πήγε στην
Κούλουρη

ΟΦ
Η ψυχή

ΡΦ
πήγε στην
Κούλουρη

Άρθρο
η

Όνομα
ψυχή

Ρήμα
πήγε

ΠρθΦ
στην Κούλουρη

Πρόθεση
σ

ΟΦ
την Κούλουρη

Άρθρο
την

Όνομα
Κούλουρη

Ιδιωτισμός
Душа ушла в пятки

ΟΦ
Όνομα
душа

ΡΦ
ушла в пятки

Ρήμα
ушла

ΠρθΦ
в пятки

Πρόθεση
в

Όνομα
пятки

Ιδιαισιμός

სული ყელში ამოუჯდა

ΟΦ
Όνομα
სული

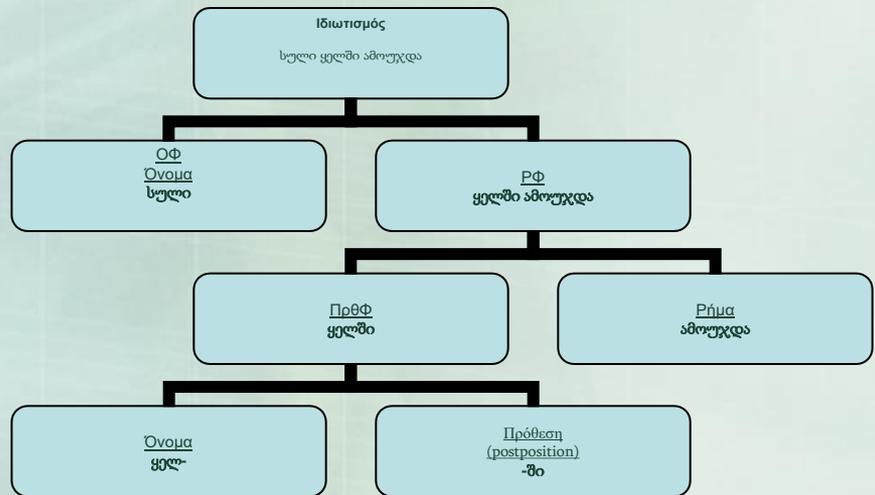
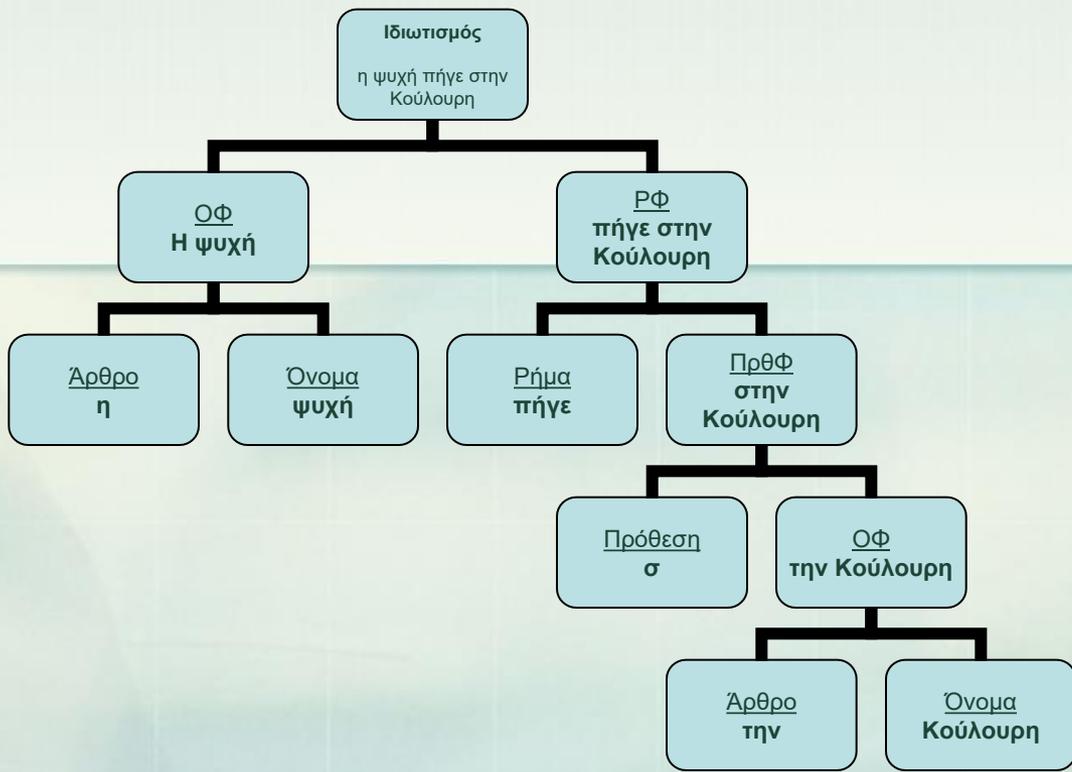
ΡΦ
ყელში ამოუჯდა

ΠρθΦ
ყელში

Ρήμα
ამოუჯდა

Όνομα
ყელ-

Πρόθεση
(postposition)
-ში

Συμπεράσματα

Από τη σημασιολογική άποψη

1. διακρίθηκαν διάφορα επίπεδα της αντιστοιχίας των ιδιωτικών εκφράσεων και σε τρεις γλώσσες
2. επισημάνθηκε το φαινόμενο υποκατάστασης της λέξης *ψυχή* με τη λέξη *καρδιά* σε διάφορα επίπεδα, η γεωργιανή γλώσσα χαρακτηρίζεται περισσότερο με τη χρησιμοποίηση της λέξης *καρδιά*
3. σημειώθηκε και υποκατάσταση των συστατικών στοιχείων των ιδιωτικών εκφράσεων με άλλα συνώνυμα, που δίνει διαφορετική σημασιολογική απόχρωση

Συμπεράσματα

Από τη συντακτική άποψη

1. οι ιδιωτισμοί είναι παγιωμένες εκφράσεις, που μέσω των μετασχηματιστικών νόμων μπορούν να αλλάξουν τη σύνταξή τους στην πρόταση
2. η γραμμική διάταξη του Υποκείμενου (S), Ρήματος (V) και Αντικείμενου (O) είναι διαφορετική και σε τρεις γλώσσες
3. και σε τρεις γλώσσες αποφάνθηκε η δυνατότητα αντιστροφής υποκείμενου και ρήματος
4. τα ουσιαστικά και σε τρεις γλώσσες διαθέτουν καταλήξεις πτώσεων, γι'αυτό η θέση των λέξεων στην πρόταση δεν είναι αυστηρά καθορισμένη

Συμπεράσματα

Από τη συντακτική άποψη

5. κατά τη συντακτική απόδοση πρέπει να έχουμε υπόψη μας τις σημασιολογικές κοσμοθεωρητικές διαφορές καθεμίας γλώσσας, διότι μιλάμε για τους ιδιωτισμούς
6. η ρωσική γλώσσα έχει περισσότερες ομοιότητες με την ελληνική, παρά η γεωργιανή, διότι ανήκει στην ίδια ινδοευρωπαϊκή οικογένεια γλωσσών
7. οι διαφορές που βλέπουμε στη ρωσική γλώσσα είναι στη γραμμική διάταξη του Υποκείμενου (S), Ρήματος (V) και Αντικείμενου (O) και στην απουσία άρθρου

Συμπεράσματα

Η διαφορά της σύνταξης της γεωργιανής γλώσσας από τις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες

1. Το ρήμα της γεωργιανής γλώσσας απαιτεί εντελώς διαφορετικό συντακτικό μοντέλο
2. Η γεωργιανή γλώσσα χαρακτηρίζεται με τη χρησιμοποίηση των προθέσεων μετά από τη λέξη που προσδιορίζει
3. Ο ετερόπλωτος προσδιορισμός στη γενική τοποθετείται πριν από τη λέξη που προσδιορίζει
4. Σε πολλά ρήματα (λεγόμενα προβληματικά ανάστροφα ρήματα) της γεωργιανής γλώσσας έχουμε έννοια του λογικού και του γραμματικού υποκείμενου

καθεμία γλώσσα έχει δικό της μηχανισμό για τον σχηματισμό των ιδιωτικών εκφράσεων

1

Λεξικές ή
κοσμοθεωρητικές
διαφορές

2

Συντακτικοί
κανόνες

Ιδιαιτερότητα
ή ταυτότητα
καθεμίας
γλώσσας